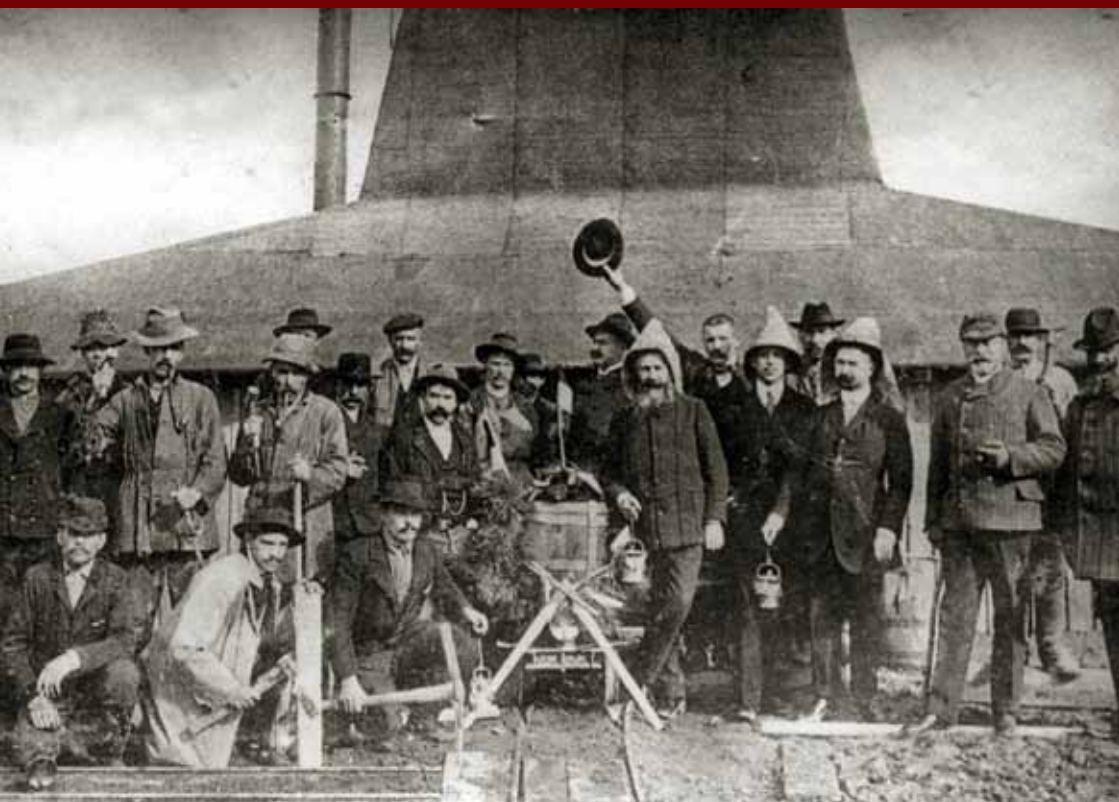

SVÉTECZ LÁSZLÓ

A KÖRNYEI-BÁNYA SZÁZÉVES GYÖKEREI

{ 1911–2011 }

SVÉTECZ LÁSZLÓ

A KÖRNYEI-BÁNYA SZÁZÉVES GYÖKEREI

{1911–2011}

*„A szív úgy feldobog,
a csille száll, a mécs lobog”*

Környe Község Önkormányzata
Környebánya, 2011

A kötetben felhasznált források:

SZILI JÓZSEF: A Környei szénbányászat története.

Bányászati és kohászati lapok, 1984. április.

DR. AJTAI ANDOR: Környei bányászat

DR. VITÁLIS ISTVÁN: A Vértes szénlelőhelyeiről röviden

SVÉTECZ LÁSZLÓ saját gyűjtése

Lektorálta DR. DÓDONY ISTVÁN

ISBN 978-963-08-1176-7

Kiadja Környe Község Önkormányzata

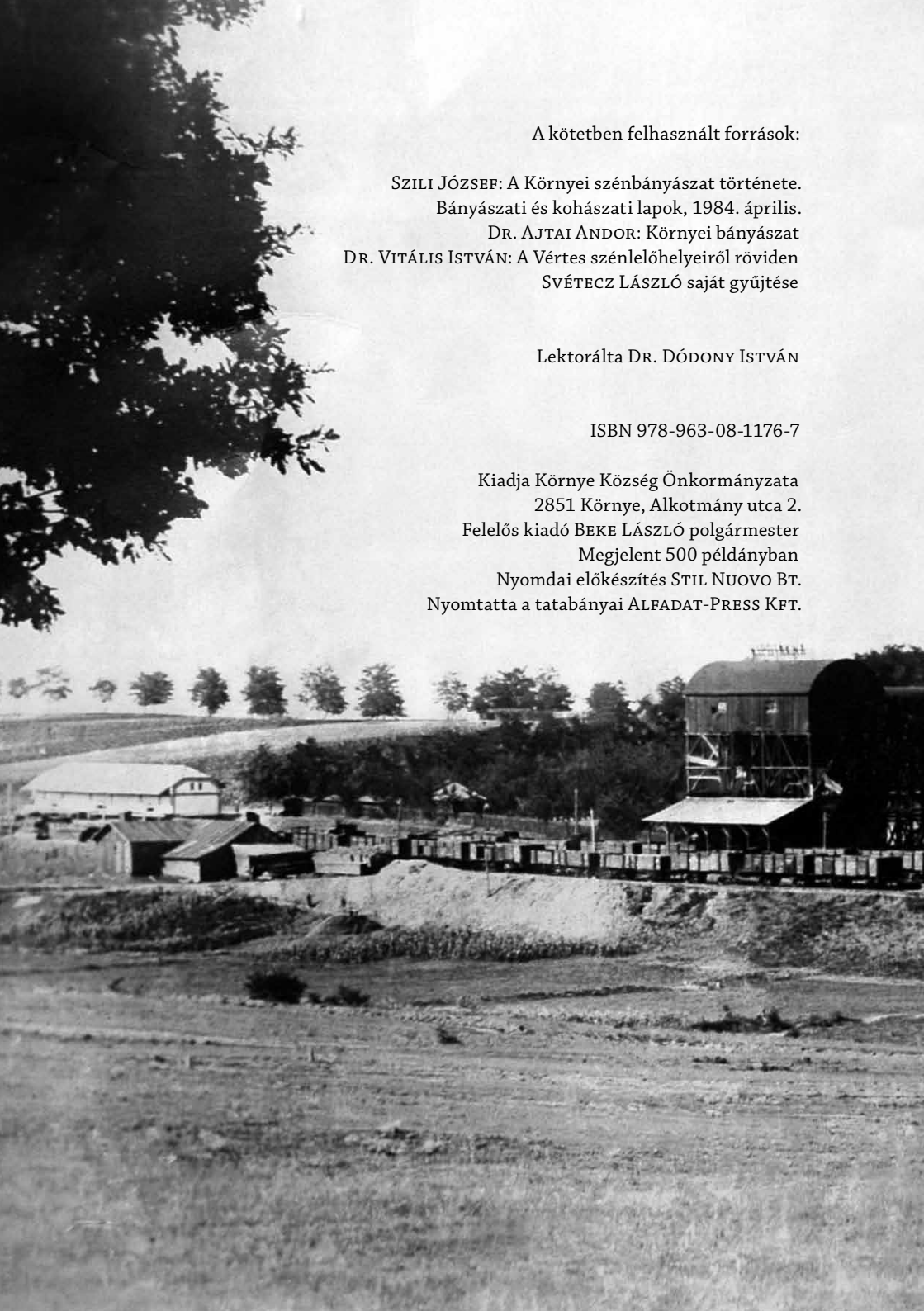
2851 Környe, Alkotmány utca 2.

Felelős kiadó BEKE LÁSZLÓ polgármester

Megjelent 500 példányban

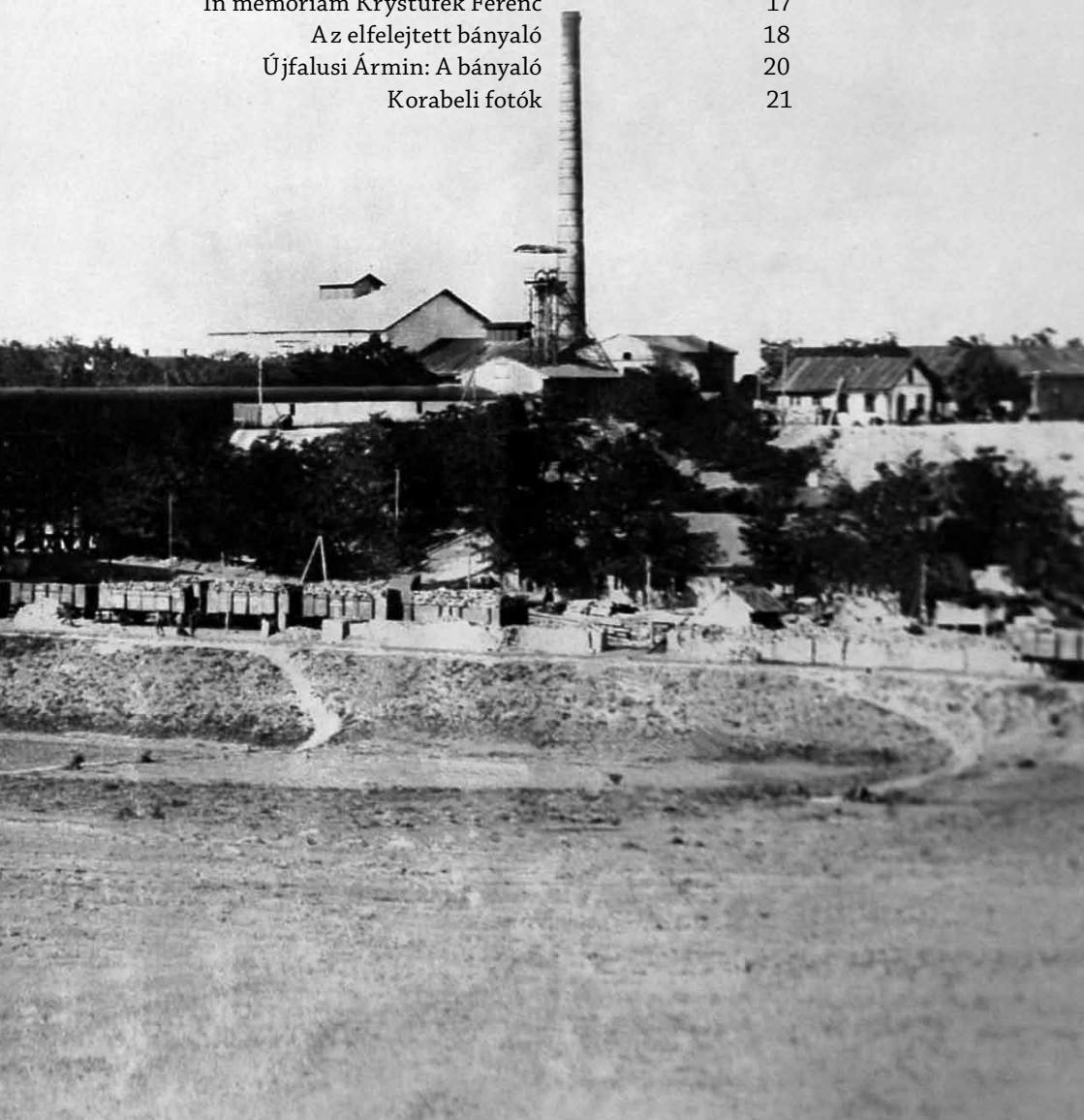
Nyomdai előkészítés STIL NUOVO BT.

Nyomtatta a tatabányai ALFADAT-PRESS KFT.

TARTALOMJEGYZÉK

Köszöntő	7
Bányász Himnusz	8
Környebánya története	9
Posztoczky Károly, a földbirtokos	16
In memoriam Krystufek Ferenc	17
Az elfelejtett bányaló	18
Újfalusi Ármin: A bányaló	20
Korabeli fotók	21

*„Ezer kinnal megtetézve,
A napfényre visszanézve,
Száll a bányász, száll a mélybe.”
(Bártkai István)*

TISZTELT OLVASÓ!

Kiadványunkkal azoknak az ismert, vagy névtelen embereknek kívánunk emléket állítani, akik e kistelepülés hősei voltak. Hősök, mert vállalták nehéz sorsukat, a veszélyt, hogy a föld meleget adó kincse, a jó minőségű barnaszén kibányászásával gyarapítsák az ország gazdaságát.

Jó szerencsét! – A bányászköszönésben, ebben a két szóban aggodás és féltés van. Rengeteg kétely, de reménység is: szeretet és bizakodás, hogy szerencse kíséri a napot, hiszen a bányász sohasem tudhatta, visszatér-e szeretteihez.

De ha valaki egyszer belekóstolt a fekete elemmel való küzdelembe, nem szabadult, egy életre hűséget esküdött a bányának és bányásztársainak. Akik ideérkeztek, más terhet is cipeltek: a jobb kereseti lehetőség reményében elhagyták szülőföldjüket, szeretett otthonukat, rokonaikat, ismerőseiket. Jöttek a felvidéki Gútáról, Borsodból, Szabolcsból, az ország minden tájáról, s ígérték: „kicsit összeszedjük magunkat és visszajövünk”. De sokan örökre maradtak, s haláluk után is itt nyugszanak.

A Környebányán élők is megszenvedték a két világháború borzalma-
it, a forradalmak sebeit. Ezen a pici településen is nyomon lehet követni az emberi sorsok tragédiáit, örömeit.

Környebánya a széntermelésnek köszönheti létezését, ám a sors furcsa játéka, hogy majdnem vesztét is: a bányászat megszűnése az elnéptelenedés határára sodorta.

Ma már nincsenek bányáink, de még élnek bányászaink, akik mesélhetnek az ifúságnak, hogy létezett itt egy ilyen életforma. Ők tanúskodhatnak, hogy a bányász ember bárhol is él, a szívében hordozza az összetartozás szeretetét, az embert próbáló munka becsületét.

Az itt élő bányászcsaládok nevüket örökre beírták Környe történelemkönyvébe, községünk pedig mindent megtesz azért, hogy tisztelettel emlékezzünk rájuk, s hogy Környebánya településünk méltó előszobája legyen.

BEKE LÁSZLÓ polgármester

BÁNYÁSZ HIMNUSZ

Szerencse fel, szerencse le
Szerencse fel! Szerencse le! Ilyen a bányász élete,
Váratlan vész rohanja meg, mint bérctetőt a fergeteg.
Nem kincs után sóvárgok én, bányász kislányt óhajtok én.
Bányász kislányt óhajt szívem, ki szívében bányász legyen.

Kökény szemű bányász kislány, szívemben csak bányászkodjál!
Kincsekben osztozom velem, s e kincs a tiszta szerelem.
Borulj reám, szép kedvesem, mert nem lehetsz mindig velem.
Az akna hív, Isten veled, de itt hagyom szerelmemet.

Az én igaz szívem helyén, hű szívedet viszem el én,
Megőriz majd az engemet, bányász kislány, Isten veled!
Ne félj, ne sírj, nincs ok, miért, gonosz halál ott nem kísért,
Bár lenn van a bányász hona, mégis közel az ég oda.

Nincsen madár, lomb se fakad, ott a nehéz sziklák alatt,
Mégis a szív úgy feldobog, a csille száll, a mécs lobog.
Örök homály, vad éjszaka, mégis közel az ég oda.
Csillog a mécs, sugárt lövell, Szerencse fel! Szerencse fel!

Van itt alatt örök tavasz, a bányásznak hű szíve az.
Nem hervadó a kikelet, benne a virága szeretet.
Te szép virág, bányász kislány, érted virul, érted csupán.
Míg rámosolyg, nem hervad el, Szerencse fel! Szerencse fel!

Ha majd nyugszunk mélyen alatt, nem lesz nekünk nehéz a hant,
Anyánk a föld majd átölel, Szerencse fel! Szerencse fel!

Ha majd egykor a föld ölébe' végóránkat éljük,
Isten kezébe' életünk, s Ő megsegít, reméljük.
Te kisleány, ne bánkódjál, bányásznak halni szép halál,
Egekbe szállani fel, fel, Szerencse fel! Szerencse fel!

KÖRNYEBÁNYA TÖRTÉNETE

A Tatai-medence Komárom-Esztergom megye és Magyarország egyik legszebb tájegysége. A táj dimbes-dombos, enyhe, szelíd lankák követik egymást. A Gerecse és a Vértes hegység nagyvadakban gazdag, a csodálatos tölgyes-bükkös erdők a színpompázó itt fészkelő- és vándormadarak biztos élőhelye.

A gyógyhatású klíma, az Által-ér – amely elhozta a Bakony-vidék üdözlétét erre a tájra – kanyargós, halakban bővelkedő vize már az elő- és az ősembernek is ideális otthont biztosított e tájon. Minden feltétel adott volt az ember letelepedéséhez, gyarapodásához.

A történelmi múlt kutatásai bizonyították, hogy már az ősember lakta ezt a vidéket: a Nemzeti Múzeumban őrzik azt a kifúrt fejű kőbaltát, amelyet 1903-ban találtak a környebányai szénteleg feltárásakor.

A viharos történelmi századok nagyon sok embert sodortak erre a szép környékre. A késői vaskor idején idetelepedett kelta-népek megtalált ötvös munkái, lószerszámai, korongon készült agyagedényei, mind gazdag kultúráról árulkodnak. A Környe környéki ásatásokból 1903-ban előkerült kelta faszékér maradványai ma a komáromi Vármúzeumban láthatók.

Az időszámítás utáni első században a Római Birodalom kiterjesztette határait a Duna vonaláig, és Pannónia néven, a mai Dunántúlon új providenciát alapított. A II. században, a Tatai Medencében kiépült katonai erőrendszer biztosította a Brigettió (Szőny), Albaregia (Székesfehérvár), Sophiane (Pécs) hadi útvonalait. Ez az erőrendszer egyben katonai kiépítő és logisztikai központ volt, utánpótlási, bázis feladatokat látott el többtízezer katona részére. Mindezek központja Quirinum, a mai Környe település volt, itt akadtak komoly erősítések falmaradványaira, a védelmi vonal kiemelkedő fontosságú pontjára. Későbbi századokban a védvonal köveiből építették a környék településeit, várait, templomait.

A környék igen gazdag régészeti leletanyagban. Árpád bejövetele előtt Környe körzetében még laktak avarok, az ásások negyvenkilenc, az itt élők életét tükröző avar sírt dokumentáltak. Vértesi László ásatai tárták föl az Árpád-kori királyok idején – vélhetően a XIII. században – épült körtemplom maradványait. Környét a korai középkorban, 1238-ban Kernye néven, a vármegye rendszerek kiépülése után említi hivatalos okirat, mint királyi birtokot. Később Köves-Környe és a mai nevén Környe településként élte történelmét.

A törökdúlás idején a környék teljesen elnéptelenedett. A környező várak török kézre kerültek, és sokáig az Oszmán birodalom rendelkezett az itteniek felett. 1694-ben kálvinisták népesítették be a környéket.

A békés idők elősegítették az átrendeződést. 1745-ben Gróf Esterházy József az újhíűeket erőszakkal eltávolíttatta és helyükre Moson megyei németeket telepített. Az új telepesek 4-6 évi szolgálatmentességet kaptak, hogy házakat építhessenek. A németesítés mellett határozott katolizálás is zajlott. Az uraság megalapította a plébániát, megépült a halastó zsilipekkel, kőgáttal. A környék településeit is Környéhez csatolták.

A kiegyezés és a reformkor időszakában Esterházy (III.) Miklós 1865–1866-ban új templomot építtetett, ezt követően fejlett mezőgazdasági kultúrát honosított meg, létrejött a nagybirtokrendszer, biztos megélhetést adva az itt élőknek. A rohamos fejlődést a környező városok, falvak iparosítása, a villamos energia egyre elterjedtebb használata hozta meg. Megépült a Környe–Pápa vasút vonal, Koch Adolf vezetésével megalakult az első takarékpénztár. Kisfaludy Mihály helyi tanító kezdeményezésére 1879-től magyar nyelven folyt az oktatás Környén. A Vértessomlón száz-, Tatabányán tízéves hagyományt teremtett bányászat segítette, hogy a Tatai-szénmedence kiaknázása is meginduljon. A környei plébánia és a helyi földbirtokosok hozzájárultak a Környétől négy kilométerre dél-délkeletre lévő területeiken a szénvagyron feltárásához.

A KÖRNYEI-BÁNYA KEZDETE

Az első kutató fúrásokat 1903. február 16-ától kezdődően mélyítették a festői Vértessomló-hegység egyik északi nyúlványa, a Vértessomló-hegy tővétől 500 méter távolságban. A munkálatok márciusban is folytatódtak. Először 44,9 méter mélységben másfél, 78 méter mélyen 0,8 méter vastag szénréteget találtak. Mivel a felszín közelében vastagabb széntelepet nem

tártak fel, leállították a kutatást, s 1907-ig nem történt említésre méltó, lényeges esemény.

1907. május 31-én egy budapesti ügynök – Schwarcz Ignác – a kutató fúrásokra szénjogi szerződést kötött a Környei Római Katolikus Plébániával, majd másnap hasonló szerződés kötöttett Posztoczky Károly környei földbirtokossal. A szerződés értelmében a beruházás megvalósulásával és a termelés beindulásával minden csille (1 csille = kb. 7 mázsa) szén után húsz fillér járandóság illette meg a földtulajdonosokat. Schwarcz Ignác ezután alakította meg a Környei Kőszénbánya Részvénytársulatot, ám a támogatók keresése nem járt sikerrel, s a szükséges anyagiak híján 1911-ig nem indult be a termelés.

1911-ben a szénkutatási jogot egy bécsi székhelyű bankcsoport vásárolta meg. Az új tulajdonosok, Goldstein Izidor és Goldschmied Náthán voltak. Ezt megelőzően 1910-ben alkalmi fúrásokkal kilencven méter mélységben öt méter vastag széntelepet találtak. 1911-ben itt mélyítették le a 99,19 méter mélységű Lipót-, a későbbi szállítóaknát. Az első csille szén február 11-én termelték ki. 1911. február 9-én Környe határában a felszíntől 2-3 méter mélységben jó minőségű barnakőszén találtak, itt külszíni műveléssel májusban indult meg a termelés.

1913 áprilisától december 6-áig megépítették a 81,44 mélységű Ferenc-aknát, ami a bánya légaknája lett. 1913. július 3-án került sor a bányatelek adományozási bányahatósági végtárgyalására, amely egyben egy kolónia beépítettségű lakótelep és kiszolgáló létesítményeinek megépítéséről is döntött. A bányatelep Hauser Leopold lányáról kapta a Regina-telep elnevezést. A fejlesztés és az építés teljes körű vezetője a tulajdonosok meghatalmazottja, Krystufek Ferenc bányamérnök volt. A cégbejegyzés „Hungária Kőszénbányászat Hauser Lipót és Tsa” néven történt. A mélyművelésű bányatárség kiépítése 1914–1915-ben zajlott.

1915-től új fejtéseket telepítettek, és gőzerővel folyt a termelés.

KÖRNYEBÁNYA FÉNYKORA

A település elnevezése a javaslatok alapján mindenképpen Környéhez kellett, hogy kötődjön, mivel a földtulajdonosok türelmesen kívárták a fellendülés időszakát és erkölcsileg is támogatták az új ipari létesítményt. Először a Környei-Bánya, majd a Környebánya nevet kapta, amelyet büszkén emlegettek akkoriban a környék lakói.

1913-tól két lakótelep körvonalai bontakoztak ki, a tulajdonos lányairól elnevezett Hermina és Regina lakótelepeké. Az egész település

kolónia beépítettségű (Magyarországon akkoriban épült bányásztelepülések), nagyon egyszerű vonásokkal. Mindent a célszerűség és a praktikum határozott meg. A bányász hierarchia szerint meg lehetett különböztetni a bányatiszti, bányaaltiszti és bányamunkás lakásokat.

A tisztai lakások zömében ikerházak voltak, kispolgári berendezés jellemezte őket. Egyenként 400-600 négyzetméteres kert tartozott hozzájuk. A lakásokban két-három szoba, beépített illemhely, nagy konyha, kamra és esetenként fürdőszoba volt található. Jó minőségű ivóvizet az utcáról kellett behordani a közös kerekés kútról. Később ahol volt hely, saját maguknak kutat ásattak. Az udvaron nyári konyha, szépen gondozott előkert és egyéb kerti építmények voltak. A házak fűtéséről öntött vas-, vagy cserépkályhával gondoskodtak.

A társasági életet a bányatisztek számára saját kaszinójuk (kártyateremmel, biliárddal és különböző szórakoztató helyiségekkel) biztosította, a kulturális életet egy tizenöt tagú fúvószenekar színesítette.

Az altiszti lakások egyszerűen berendezett szobából, konyhából (rakott tűzhellyel), kamrából álltak, átlagosan kilencven négyzetméteres udvarral, s külön állattartásra szolgáló, öt×öt méteres területtel, ahol néhány nyulat és egy-két malacot vagy kecskét tartottak. A házakat öntöttvas kályhával fűtötték. Az illemhely az udvaron volt, a szennyvizet az utcán kialakított közös árkon keresztül a települést átszelő patakba vezették.

A munkások egyszobás, konyhás, kamrás lakásokban éltek, az udvaraik 5x5 métereseek voltak, s ugyanekkora gazdasági terület állt rendelkezésükre az állattartáshoz. A száraz illemhelyek az épület végén sorakoztak. Előfordult, hogy nyolc-tizen laktak egy harminchat négyzetméteres lakásban, aminek a berendezése egy kecskelábú asztal, egy vaságy és egy nagyon népszerű, tücsök, vagy hatos kályha volt.

1924-re már minden lakásba bevezették az áramot, a telep saját áramtermelő dinamóval, és a bánya nagyteljesítményű gőzgéppel rendelkezett. A környező parasztházakhoz képest az itteni lakások korszerűek voltak. Több mint félezer embernek jelentett sok örömet a munkahely és a lakás. A munkások többségét az ország minden részéről toborozták. Érkeztek a

Felvidéki Gúta környékéről, Borsodból és más bányavidékekről, Szabolcsból. A település az itt létesített téglagyár (napi teljesítménye 12 ezer db) termékeiből épült. A kezdetektől működött orvosi rendelő, kaszinó, általános római katolikus elemi iskola. 1924-ben már normál nyomtávú vasút szállította a szenet Környe vasútállomásra.

1919–1930 között Kurucz János, Subiczki Antal, Hegedűs József, Bányai Emil, Horváth Lajosné, Rieder Antal és Lengyel Istvánné tanította az itt élő gyermekeket, majd elnéptelenedett a település. 1934-től 1938-ig a környei iskolába jártak a diákok.

A VÁLSÁG A BÁNYÁT IS ELÉRTE

A gazdasági válság a bányát is elérte, 1930. augusztus 29-én bezárt. A már kitermelt szén mennyiségét Dr. Ajtai Andor és Dr. Vitális István 1395 483 tonnában jelölte meg. Ez – az üzem tizenöt éves időtartamát tekintve – évi 93 032, havi 7 752, azaz napi 308 tonna átlagtermelést jelent. A tatabányai Magyar Általános Kőszénbánya Rt. (MÁK) 1934-ben megvásárolta az összes létesítményt, a lakóházakat, a bányát. Próbálták ismét beindítani a termelést, de a futóhomok miatt felhagytak vele, és végleg befejezték a bányászkodást. Az ismét benépesült település lakásait kedvezményes hitellel vásárolhatták meg a bennük élők. A lakók a környékbeli bányákban helyezkedtek el. A gépeket leszerelték. Egy részüket Pusztavámra, a többi a pilisi bányákba vitték.

KÖRNYEBÁNYA ÁLDOZATAI

A második világháború Környebánya lélekszámához viszonyítva sok áldozatot követelt. 1944. augusztus 23-án a Székesfehérvári Gestapo felszámolt egy ellenállási gócpontot, és letartóztattak tizenöt személyt. Az itt lakó bányászok erős szakszervezetet működtettek, és a baloldali ellenállási mozgalmakhoz is csatlakoztak. 1945-ben ez a térség fontos hadműveletek színtere volt. Az angolok a településtől négy száz méterre lévő Szőny–Százhalombatta kőolajvezetékét bombázták, Környebányát is többször érte légítámadás.

A harcok miatt a lakosság több alkalommal menekülni kényszerült. Amikor a szovjetek foglalták el a falut, a németek bombáztak. A közelben működő hadifogolytábor is nehezítette a településen élők helyzetét, hiszen hol szovjet, hol angol katonákat őriztek ott.

1945. január 1-jén a szovjetek összetertelték a férfi lakosságot, és „málenkij robotra” vitték őket. Huszonnégyen soha nem jöttek vissza.

Ennek a kicsi településnek negyvenkét fő a háborús áldozata, és az 1956-os forradalom is követelte egy környebányai fiatalember életét: az ötödéves orvostanhallgatót, Puskás Sándort október 23-án a rádiónál sebesültmentés közben érte halálos lövés.

Csak 1991-ben adatott meg, hogy társadalmi összefogással emlék készüljön az áldozatoknak, hősöknek.

A háborút és az ötvenhatos eseményeket békés esztendők követték, de Környebánya folyamatosan a lét, nemlét határán mozgott. A bányáskodás hívta létre és a bányászat miatt került mindig nehéz helyzetbe. A hatvanas évek végén a Reginatelepet lebontották, megszűnt az iskola, majd az óvoda. Aki tehetette, elköltözött.

A TÖRTÉNELEMKÖNYV ÚJ FEJEZETE

1990-től Környebánya történelemlékönyvében új fejezet kezdődött. Az építési tilalmat 1998-ban feloldották, korszerűsítették az elektromos hálózatot, a közvilágítást. A település részt vett a telefonfejlesztési programban, megépült egy gyermeküdülő, mára mindenki számára biztosított a vallásgyakorlás lehetősége, az élet minden területe szervezetté vált, a rászorultakat fejlett egészségügyi szociális hálózat látja el.

A JELEN

Környebánya Környe községi rendezési tervében külterületi üdülőövezetként szerepel. A törzstelepülést, (kolónia) közel kétszázötven üdülöingatlan veszi körül, nyári időszakban számtalan turista és üdülövendég keresi fel Környebányát. Az eltelt évtizedben ötvenegy lakóház, vagy üdülö épült fel a gyönyörű környezetben.

A Gyermeküdülő és Erdei Iskolában az eltelt tizenhat év alatt több ezer gyermek üdült. Az 1913-ban elkészült épületben eredetileg a bányaigazgatóság működött, majd a bánya bezárása után Pellachy Jenő bányamérnök otthona lett. Az államosítás után 1982-ig általános iskolaként működött, az intézmény megszűnésével a sorsa megpecsételődött. A pusztulás évei következtek. Kifosztották, lerombolták, mígnem a környei képviselők 1992-ben határozatban fejezték ki az épület megmentésére irányuló szándékukat.

A két évig tartó rekonstrukció igazi társadalmi összefogással, és a megye első közmunkaprogramja segítségével valósult meg, az ünnepélyes átadásra 1995. június 6-án került sor.

A visszaérő vendégek nemcsak határainkon innen, de Szlovákiából, s Ausztriából is érkeznek, ami nem véletlen, hiszen a csodálatos környezetben egy igen színvonalasan felszerelt, gazdag programok sorát kínáló erdei iskola vár mindenkit Környebányán.

Környebánya állandó lakóinak száma évek óta stagnál, meghaladja a kétszázötven főt, egyötödük gyermek, míg hatvanöten a nyugdíjasok mindennapjait élik.

A községrészen ma már minden biztosított, ami egy település működéséhez szükséges: egészségügyi alapellátás, internet, kábeltelevíziós rendszer.

A helyiek 2009 nyarán vehették birtokba a megújult közösségi házat, amely azóta is tartalmaz programok, kulturális és ünnepi események szintere. Az intézményben a Környebánya múltját, bányászathoz való kötődését felidéző fotó- és történeti emlékhelyet is kialakítottak, amely mindazokat várja, akik szeretnének időutazást tenni.

2010 márciusában egy bányász hagyományokat ápoló nyugdíjas klub alakult, jelezve az itt élők mottóját: a múlt tisztelete és tapasztalata a jövő bölcs forrása.

„A legtöbb, amit gyerekeinknek adhatunk: gyökerek és szárnyak.”
(Johann Wolfgang von Goethe)

A Környebányán élő emberek összefogása, összetartozása nem csupán az évszázados ünnep kapcsán követendő példa, hanem a szürke hétköznapiakban is. Méltó utódai azoknak az embereknek, akik 100 esztendővel ezelőtt megalapították a környei szénbányászatot, s akiknek köszönhetik gyökereiket, szárnyaikat.

POSZTOCZKY KÁROLY, A FÖLDBIRTOKOS

Posztoczky Károly 1882. március 28-án kisbirtokosi családban született. Felsőbb iskoláit a Budapesti Műegyetemen végezte. Csillagászatot, geodéziát, közgazdaságtant tanult. Az állatorvosi egyetemet édesapja súlyos betegsége miatt nem fejezhette be, át kellett vennie a családi birtok irányítását.

Budapestről visszatérve a Környétől három kilométerre lévő Erdőtagyoson megépítette csillagvizsgálóját és Magyarország első meteorológiai állomását: „Az állandó érdeklődés a csillagászat iránt, a nagy Univerzum csodálata és azok a szép napok, miket kedves öreg barátom, Konkoly Miklós oly szép ógyallai csillagdáján töltöttem inspirált arra, hogy én is hasonlókat építsek.”

Az 1905 és 1962 között folyamatosan rögzített meteorológiai megfigyelései egyedüli adathalmaz az egyetemi oktatás, valamint a tudomány történetében. Megfigyeléseit, tudományos kutatásait rendszeresen publikálta hazai és nemzetközi folyóiratokban, csillagászati szervezetek kiadványaiban. Szerkesztője volt a Stella csillagászati magazinnak. 1950-ben a birtok és a huszonnégy darabból álló értékes csillagászati műszerei részben állami tulajdonba és a környei állami gazdaság birtokába kerültek.

A csillagda és a meteorológiai állomás a valamikori lakóházával együtt az értelmetlen enyészet martalékává vált. Munkássága a környéken érdemtelenül feledésbe merült, nevét csupán a tatai csillagászati egyesület, valamint a szintén tatai, 2010-től működő Posztoczky Károly Csillagvizsgáló és Interaktív Múzeum viseli.

Barátja és tanítómestere, Konkoly Thege Miklós segítette kutatásait, melyeknek eredményeként bekerült a tudomány halhatatlanjainak sorába. Ő az egyetlen magyar csillagász, akiről a Holdon két krátert neveztek el, a Naprendszeren kívül pedig egy 2001-ben felfedezett kisbolygót (178796) Posztoczky 2001 DQ86 lajstrom névvel.

Posztoczky Károly mint földbirtokos fejlett mezőgazdaságot épített ki. A Környei-Bánya szénjogi szerződést 1907. június 1-jén írta alá, ennek értelmében minden csille szén után húsz fillér szénjárandóságot kapott. Ezzel nagy mértékben hozzájárult a Környei-Bánya megnyitásához, öt-

száz ember biztos megélhetését, otthoneremtését tette lehetővé. Egyetlen feltételt szabott: a jövődő szénbánya nevében szerepeljen Környe. Így lett a Környi-Bánya a mai Környebánya.

Posztoczky Károly életének nyolcvanegyedik esztendejében, 1963-ban Környén hunyt el. A környei római katolikus temetőben található sírhelye 2009 novemberétől a Nemzeti Örökségvédelmi Hivatal határozata alapján Nemzeti Sírhely és Zarándoklati hely.

*Posztoczky Károly és Konkoly Thege
Miklós a csillagvizsgálóban*

KRYSTUFEK FERENC (1856–1928)

Krystufek Ferenc a Környi-Bánya műszaki igazgatója volt.

Hauser Leopold, a bánya tulajdonosa 1910-ben bízta meg az épülő bánya kivitelezésével, fejlesztésével. Munkásságának köszönhető az akkori kornak megfelelő korszerű technológia kidolgozása.

Nevéhez köthető a réselős fejtés technológia, az iszaptömedékelés, az elektromos bányagépek alkalmazása, továbbá a szigorú munkavédelem, amelynek eredményeként igen ritkán következtek be bányabalesetek.

Műszaki igazgatói posztját az 1928-ban bekövetkező halála napjáig töltötte be.

Felettesei és beosztottai egyaránt tisztelték.

Sírhelye a környei református temetőben található.

AZ ELFELEJTETT BÁNYALÓ

Az emlékezetből lassan eltűnik a bányaló, amely évszázadokon át robotolt a föld mélyén rejlő kincseink kitermelése során. A „bányaló”, mint fogalom, olyan jelentős változáson ment keresztül, hogy ma már csak a gépiesen gürcölő embert hívja elő a tudatunkból.

A világirodalom talán leghíresebb bányalova George Orwell Állatok farmjában (1945) Bandi, már a föld felszínén, a Jones farmon, majd az állatok köztársaságában dolgozik szakadatlanul, az ipari munkásság legnagyobb terhet cipelő rétegének megtestesítőjeként.

A bányalovat hevederekkel átkötve, ritkábban nagyméretű ládákban („szekrényben”) engedték le az aknába, a mélyen lévő szállítási szintekre, ahonnan általában nem volt visszaút.

Örökös sötétségre, monoton munkára volt ítélve a föld gyomrában, az illatos rét, a mosolygó napsugár napról-napra homályosodó emlék maradt. A mélyben volt az istállójuk valamelyik beugróban, húzták a csilléket, egyenes pályán hetet-nyolcat, lejtősen ötöt-hatot. A sorsközösség miatt a bányászok társuknak érezték a lovat.

A bányaló sorsa általában horrorszerűen alakult. Tíz-tizenkét órát dolgoztatták, közben a gurító alatti állásban kaptak némi pihenőidőt. A bánya sötétjében jobbra megvakultak. Előfordult, hogy a lejtős pályákon a csillék fékezése ellenére eltörték a lábát, s akkor nem maradt más, mint az agyonlövés. A tetemet a helyszűke miatt gyakran darabokban vitték a felszínre.

A magyar bányászattörténet alapműveiből, Wenzel Gusztáv és Péch Antal 19. századi könyveiből tudjuk, hogy Selmecen 1518-ban lóhajtású járgányokat használtak. 1566-ban már egy egész sort, amelyekkel a vizet emelték ki. 1633-ban egyedül Selmecen, a Mohler al-tárna szivattyúnál 24 ló dolgozott.

A XIII. században, a magyar bányászatban megjelentek a gőzgépek, a víz hajtotta gépek, s ahol lehetséges volt, a ló által hajtott gépek.

A salgótarjáni bányászatban 1954-ig, a nagybányai aranybányában

1964-ig, de egyes leírások szerint az Urálon túli és kínai bányákban még a hetvenes években is robotoltak lovak.

Környebányán a bányanyitás kezdetétől dolgoztak a külszíni szállításban és a föld alatt egyaránt. A bányában tizennégy ló teljesített szolgálatot tizenkét órás váltott műszakban. Sorsukról kevés írásos anyag maradt fenn.

Dr. Ajtai Andor bányamérnök műszaki leírásában így ismerteti a lovak szerepét a szállításban: „A földalatti szállítást 0,6 tonnás szénrakományú, ötszáz milliméter nyomtávú bányacsillékkal látták el. Az alapközében a szállítás lóvontatással, rövid munkahely vonatkozásában emberi erővel történik. Az ereszekében egy, vagy kétdobos villamos vitlák, a siklókon Fonó-féle önzáró futófékek, vagy kétkorongos keresztköteles fékművek voltak használatban.”

Az ember szolgálatában évszázadokon keresztül álló bányaló intelligenciájával, erejével és szorgalmával jelentősen segítette a bányában dolgozó emberek munkáját. Megérdemlik, hogy emlékezzünk rájuk...

A bányász és bányaló szoros összetartozását a képzőművészek is számos alkotásukban megörökítették, ezek közül a leghíresebb talán Constantin Meunier a „Vén bányaló” című szobra. Fábián Imre, a 2011 márciusában elhunyt tatabányai amatőr festőművész műalkotása hitelesen ábrázolja a Tatai-szénmedence bányaművelését, a kép középpontjában a bányalóval.

A Salgótarjáni Bányászati Múzeumban viasszszobor másolat őrzi a bányaló emlékét egy tárnában, Pécsen pedig egy 2009 szeptemberében avatott köztéri alkotás emlékeztet nehéz és embertelen sorsukra.

ÚJFALUSI ÁRMIN: A BÁNYALÓ

Üveges szemeim mereven pásztázzák a vak sötétséget,
S nem látok semmit a körülöttem csattogó
Csákányok rengetegéből, csak izmaim feszülnek,
Ahogy a csillét húzom, melyet az élet gondjaival
Pakoltak meg összeszorított fogú, marcona bányászok,
S érzem a szénport a tudómba áradni...

Oh, mily jó is volna a napvilágon lenni,
Hol tündöklő fénysugár csókolná arcomat,
S mennyire szeretném egészen elfeledni
A súlyos kövekkel vívott reménytelen harcomat...

Szeretnék zabot enni, tiszta istállóban,
S egy szerető gazdát, kit a hátamon hordhatok,
Díszes szánkót húzni a kristályos hóban,
Miközben kacéran nevetnek rám a csillagok...

Szeretnék virágos, zöldellő réteken vágtazni,
S tüzes kancáknak fitogtatni lángoló szilajságom,
Kövér esőcseppek rengetegében ázni,
Csak ennyi... Ennyi volna minden kívánságom...

De hiába, fohászom elveszik a vad csattogásban,
S álmaim pillanatok alatt szétfoszlanak,
A sötétség legyőzhetetlen erőként borul rám,
Hiszem, végképp itt maradok, lenn, a mélyben,
S irigylem a ménes vidám lovait, kik talán
Soha nem tudják meg, mit jelent az orv sötétben
Elkopni, majd elfogyni...

KORABELI FOTÓK

*Bányász házaspár díszmagyarban
(A felvétel az 1920-as években készült)*

*Lux András, aki három évtizedig
dolgozott a föld mélyén
(A felvétel az 1950-es években készült)*

Bányakutató fúrás 1903-ban

*A környébányai önkéntes tűzoltók egy
bajnai versenyen az 1950-es években*

Söröző bányászok

A fiúk a bányában dolgoznak

A környebányai iskola felső tagozata

*Társadalmi munka Környebányán
az 1960-as években*

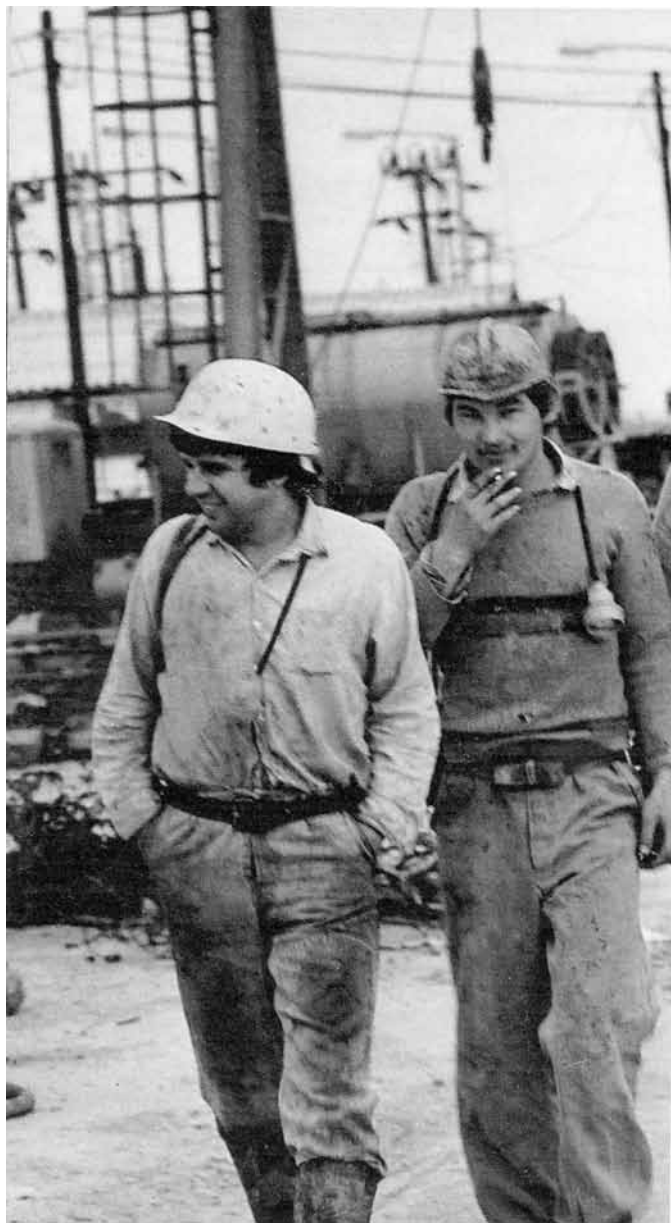

*A Környebányai Sport Egyesület
labdarúgócsapata az 1960-as években*

*Az utolsó környebányai
óvodai csoport ballagása (1982)*

Bányászok (1980-as évek)

Az erdei iskola a felújítás előtt, 1992-ben

*Bencés rendi szerzetes a környébányai
haranglábnál (1993)*

A környebányai harangláb (1993)

*Puskás Sándor 1956-os mártír
emlékműve (2006)*

A borítón:

*Bányászok és vezetők csoportképe az első csille szén felszínre
érkezésekor (1911. február 19.)*

A belső borítón felül:

Árpád-kori templom alapjai Környebánya határában

A belső borítón alul:

A bányaigazgatóság épülete a felújítás után gyermeküdülő és erdei iskola lett

A 4–5. oldalon:

A környebányai szénosztályozó látképe, háttérben a bánya üzemei

A 6. oldalon:

Környebányai bányászok egy külszíni fejtésen termelnek

A túloldalon:

*Fábián Imre (1927–2011) tatabányai amatőr festőművész A bányában című
műalkotása (Nagy Tamás felvétele)*

A hátsó borítón:

Környebányai vájár családjával az 1920-as években

A környebányai Millenniumi Kereszt (2000)

bányalovas festmény

Svétec László összeállítása a Környéhez tartozó településrészeknek állít emléket a szénbányászat megkezdésének és a lakóövezet alapításának századik évfordulóján. A kiadványból megismerjük a szénbányászok keserves, viszontagságos munkakörülményeit, a település fénykorát, majd a helyi munkalehetőség megszűnése utáni lassú agóniát, amelyből az elmúlt évtizedekben üdülőövezetté válva sikerült kilábalnia. Svétec László Környebányán élő nyugdíjas, 1994 óta önkormányzati képviselő.